

DOLOMITI

red tremi leti je širši krog alpinistov po vojni prestopil meje naše domovine. Veliko smo videli novega, od daljnih francoskih gora, do romantičnega Königseeja, širni svet od Graza do Lyona. Le ena dežela je ostala še nepoznana, in to je bil svet bajnih Dolomitov. Gledali smo jih s tritisočmetrskih višin Visokih Tur.

15. decembra 1950 je kazalo vreme na vse kaj drugega, kakor da bi šel v gore. Na ljubljanskem kolodvoru je bilo kot kje v monsumskih krajih Indokine. Že dva meseca je bilo tako, niti en dan se ni zjasnilo. V gorah je seveda snežilo in plazovi so opravljali svoje. Tiste dni je tudi nesrečno končal oskrbnik Doma na Korošici Ernest Derganc v snežnem plazu pod Predsedljajem. Potoval sem sam na Koroško, hotel sem obiskati grob Franceta Herleta v Ziljski dolini. V Grazu pa sem bil domenjen z Marjanom in Ivom za pohod v gore.

Koroška me ni sprejela ravno najbolje. Hladno je bilo neprijetno bolj kakor na Gorenjskem in na okno toplega vagona so udarjali sunki snežnega viharja.

Naslednjega dne je bilo ravno narobe. Ziljska dolina se je kazala v svojem belem čaru. Vozil sem se z vlakom mimo Dobrača. Videl sem sledove, ko se je pred 600 leti podsul Dobrač. Ogromni skalni bloki še danes pričajo o tem dogodku naravnih sil.

Tistega dne se mi je izpolnila dolgoletna želja. Obiskal sem Herletov grob na pokopališču Sv. Lenarta. Nikoli nisem videl tega slovitega plezalca, a poznal sem njegova dejanja — njegove smeri v skalah nad Solčavo in njegovo junaštvo v osvobodilni vojni. Tih je njegov počitek. Skromen brezov križ, nagrobni kup zemlje — to je vse, kar tu spominja nanj. Nehote sem se ozrl gori na Rikarsko planino, kjer je umrl z brzostrelko v roki — pred gorami Martuljka.

V slovenski hiši v Sv. Lenartu, kjer so ga poznali, smo govorili o njem. Dobro se spominjajo krepkega fanta, kakor pravijo »hribolazca«, ki je prišel iz štajerske dežele organizirat odpor v tem kraju na Koroškem.

Drugi dan sem se poslavljaj od Koroške. Iz Beljaka sem najprej odpotoval v Celovec in tu počakal na polnočni vlak za Graz. V Celovcu sem doživel zanimiv dogodek. Prvič v življenju sem bil na inteligentni način okraden. V kolodvorski restavraciji so mi pred mojimi očmi odnesli dežni plašč, tako da sem odslej hodil po mestih le v suknjiču. Za lopovom sem seveda skočil, a je v hipu izginil brez sledu.

Preko noči sem se pripeljal na Štajersko. Vso vožnjo sem v glavnem prespal in šele sprevodnik me je v Grazu prebudil. Toda kako nasprotje! Medtem ko sem s Koroške odnesel vtis gorske de-

žele z brezštevilnimi lepotami, me je ta del razočaral. Bil sem že v Grazu poleti, a tako turobnega vtisa nisem pričakoval.

Popoldne sta prišla prijatelja Marjan in Ivo. Čakal sem ju na postaji. Poslej nisem več hodil sam. Večer smo prebili pri graških alpinistih. Našli smo tovariše, ki so v poletju obiskali naše gore in s katerimi smo plezali skupaj v stenah Julijskih Alp. Bilo je nekaj dni pred božičem. Povabili so nas in mi smo se radi odzvali njihovemu vabilu, da obiščemo Hochschwab.* Stanovali smo v Voisthalski koči in zaradi slabih razmer smučali le v bližini koč. Le enkrat smo se s smučmi povzpeli mimo Schistelhausa na vrh Hochschwaba. Videli smo pa samo triangulacijsko znamenje in nič več. Vozili smo se v divjem snežnem metežu in komaj našli koč.

Po treh dnevih smo imeli meglenega Hochschwaba dovolj. Odločili smo se, da obiščemo še Vzhodno Tirolsko, če nam bo le vreme naklonjeno.

Z Marjanom sva se odločila pogledati še na Dunaj, kar pa so nam Avstrijci resno odsvetovali, češ da ni varno potovati v »deželo sovjetov«, da bova imela sitnosti in naju lahko še zapro. In res se je Ivo odločil za »varnejšo pot« preko Selztala v Salzburg, kjer naju je počakal.

Na Semmeringu pri prehodu v sovjetsko cono Avstrije sva z Marjanom dokaj ugibala. Avstrijski državljani so morali imeti osebno legitimacijo potrjeno z dvanajstimi pečati. Vojak iz Rusije je štel te pečate: adin ... dva ... tri ... četrte itd.; če jih je bilo dvanajst, je bilo vse v redu. Tistega dne so bili Rusi na meji dobre volje. Pregled je potekel zelo lepo.

Pozno ponoči sva z Marjanom prispela na dunajski južni kolodvor. S svojo ogromno prtljago se nisva imela kam dati. S težavo sva dobila prenočišče v nekih barakah.

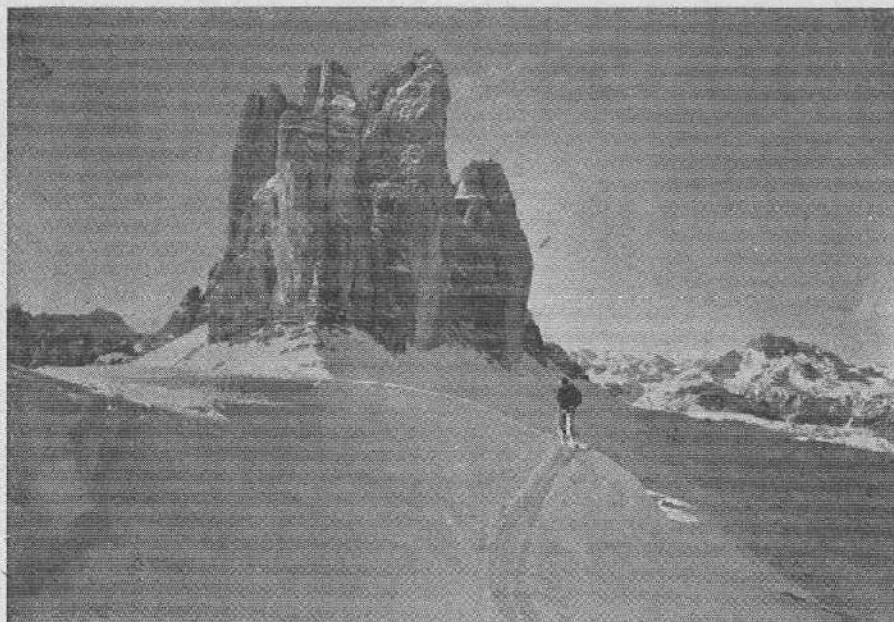
Naslednji dan sva si ogledala mesto.

Dunaj je tudi danes, čeprav se poznajo sledovi vojne skoraj na vsakem koraku, ohranil tisti velemestni značaj. Preveliko je namreč mesto za sedanje Avstrijo, saj živi ena četrtnina celotnega prebivalstva v njem. Današnji Dunaj je mesto preteklosti, zato tudi hrani brez števila kulturnih in zgodovinskih spomenikov.

Prvič v življenju sem bil v milijonskem mestu. Nisva vedela, kam bi se dejala in sva hodila kar na slepo srečo. Ko sva se hoje naveličala in vprašala, kje sva, so odgovorili, da greva iz mesta ven. Tisti dan nisva ničesar jedla in najina dobra volja je bila na koncu. Prišla sva nekje do Donave in sklenila, da nemudoma odpotujeva v Solnograd.

Zvečer smo se dobili zopet vsi trije v Solnogradu. Tudi Ivo je bil vesel, da sva srečno prešla rusko demarkacijsko črto. Sedeli

* Gorsko skupino Hochschwab, ki se razteza v bližini Graza, je obiskalo že nekaj naših plezalcev, in sicer za našim prihodom. (Glej članek Janka Blažaja: Hochschwab, Pl. V. 1951.) Na Hochschwabu je bil tudi tečaj Avstrijske gorske reševalne službe za Štajersko, katerega so se udeležili tudi člani naše GRS maja 1951.

Skupina treh Zin — od leve proti desni: Mala — Velika in Zapadna Zina. —
Iz sedla Paternkofel

smo v neki gostilni in delali načrte za prihodnje dni. Še ponoči smo se usedli na vlak in se do jutra prepeljali čez Koroško na Vzhodno Tirolsko. Izstopili smo v Lienzu. Tu smo ostali en dan. Treba se je bilo odpočiti in nabrati novih moči za Dolomite. Spali smo v neki gostilni, ki je last ÖAV, zelo udobno.

Naslednjega dne smo s potrebnimi dokumenti prestopili mejo pri Sillianu. V Innichenu — San Candidu, prvi italijanski postaji, smo čakali nadaljnjo zvezo skoraj dve uri. Medtem ko smo kupovali vozne listke, so nekemu Avstrijcu, ki je prišel z istim vlakom, ukradli smuči. Pri priči so preiskali postajo in okolico, a o tatovih ni bilo sledu. To je bil prvi pozdrav v deželi dvatisočletne kulture.

Pri Toblachu smo prestopili na ozkotirno gorsko železnico na električni pogon, ki pelje v Cortina D'Ampezzo. Za 12 km dolgo vožnjo smo plačali vsak 145 lir. Do Misurine smo šli peš po ledeni cesti. Bil je naročen dan in vrhovi Dolomitov so se lesketali v jutranjem soncu. Bili smo v njih osrčju. Z Misurine se nam je odprl oni čudoviti pogled na očarljivo gorsko gmoto Sorapisa. Večina vrhov je visokih blizu 3000 m ali celo višja. Pod nami sta kipela v nebo vrhova Monte Piana in Croda Rossa.

Misurina predstavlja pravzaprav nekako sedlo. Nekaj hotelov in gostiln, to je vse. Toda drugi čar ji je dal ime. Na sedlu je slovito gorsko jezero: Lago di Misurina, kar privlači tuje. Od tu smo prvič zagledali skupino Treh Zin, ki pa s te strani niso tako impozantne.

Opoldne smo se že s smučmi zagrizli v strmino proti koči Rifugio Langères ob južnem vznožju Treh Zin.

Preden smo dosegli kočo, smo iz jugozapadnega raza Velike Zine (smer Mazzorana) zaslišali glasove in udarce kladiva.¹ Pozneje smo izvedeli da odlično avstrijsko navezo. Do kosti me je streslo, ko sem videl, da bosta v strupenem mrazu in pobeljeni steni morala bivakirati. Pred leti me je znanec, ko sem se vrnil z neke težke zimske ture, imenoval za norca, toda zanima me, kaj bi rekel šele temu.

Prvi večer našega bivanja v Dolomitih je potekel v glavnem v debati z oskrbnikom in tovariši o onih dveh »revežih« tam gori. Pravili so nam, da so prejšnji dan poskusili preplezati Preussriss v Mali Zini, a brez uspeha. Dvanajst ur da je trajala negotova pustolovščina in so le 100 m visoko preplezali.

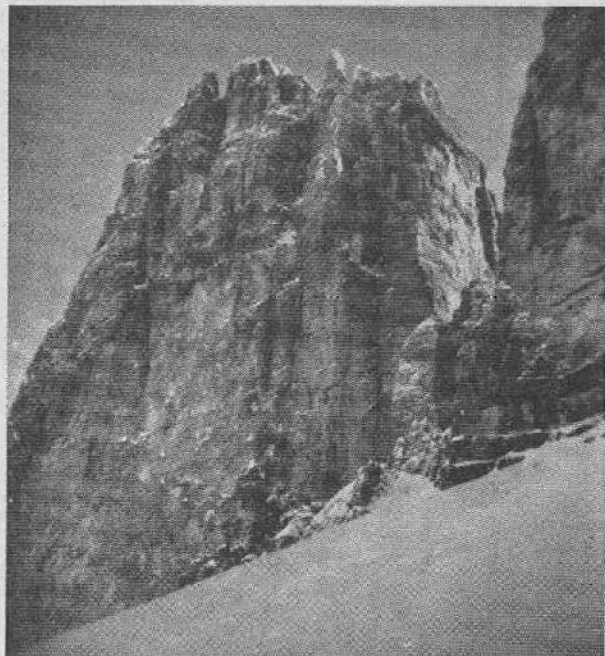
Zimskemu alpinizmu v tujini pripisujejo velik pomen. Iz vrst zimskih plezalcev se rekrutirajo himalajci alpskih dežel, v kolikor v svoji deželi nimajo večno zasneženih sten. Kako je pri nas vse drugače. Nekateri mladi plezalci si domišljajo ne vem kaj. Brez dvoma je lepo preplezati severno steno Travnika v centralnem delu v 8 ali 10 urah brez nahrbtnika v lepem vremenu. Toda vse to ni nič v primeru s tistim naporom, ki ga mora plezalec premagovati v zasneženih stenah pozimi. Zimskemu alpinizmu zato tu pripisujejo ogromni pomen.

Naslednji dan smo se odpravili proti sedlu Paternkofel. S smučmi smo prečili pobočje pod južnimi stenami Zin. Sneg je bil tisti idealni pršič, ki se vdre pod smučmi le toliko, kolikor je potrebno, tako da z lahkoto in nepopisnim užitkom obrneš z veliko hitrostjo.

Čez sedlo Paternkofel je šla pred prvo svetovno vojno državna meja. Še sedaj so se iz snega kazali sledovi te meje. Porušene utrdbe in bunkerji so ostali kot neme priče žalostnih dogodkov bivše velike vojne. Avstrijci še danes ne morejo pozabiti teh svojih bivših krajev. Večina prebivalstva južne Tirolske je nemške narodnosti. Vendar imajo Avstrijci avtonomijo in uživajo polne manjšinske pravice.

Spustili smo se pod severna ostenja Zin, teh orjaških treh Piramid. Zine so sen vsakega plezalca. Po petih letih hrepenenja sem bil tu, vesel, da sem vsaj videl ta orjaški masiv. Spomnil sem se, koliko let smo se pogovarjali o teh stenah, ki predstavljajo višek klasičnega in modernega plezalstva. Wilder Kaiser je visoka plezalna šola alpinistike, tam so začeli sloviti mojstri klasike, Preuss, Dulfer, Maduschka in drugi. Višek so dosegli tu. Comici — Cassin in drugi predstavniki utirajo alpinizmu novo dobo, ko so bile ustvarjene najlepše smeri teh gora. Danes nova generacija le zaključuje preostale probleme. Dolomiti, to so srce alpinizma v svetu. Zato sem tako hrepenel po njih.

¹ Pl. V. 1951. — Kratko poročilo o vzponu T. Hiebelerja v sev. vzh. razu Velike Zine. Toni Hiebeler je znan alpinist iz Vorarlberga. Preplezal je skoraj vse znane smeri v Dolomitih, mnogo v Avstriji in Švici in ima prvenstvene vzpone v skupini Rhätikon ob švicarski meji.

Severna stena Velike Zine

Foto: Rado Kočevar

Smučali smo do skrajnega robu Zapadne Zine. Prvotno smo sicer nameravali napraviti krožno turo okoli Zin, a nama jo je oskrbnik zaradi plazov odsvetoval. Lepemu vremenu in krasnemu razgledu smo žrtvovali ves dan. Povzpeli smo se še do Rifugio Loccatelli, ki je bila neoskrbovana. Ta kočica služi v poletju kot izhodišče plezalcem za severna ostenja Zin.

Vrnili smo se čez sedlo Paternkofel. Sonce je počasi tonilo za grebeni Marmolate in L'Antelaita. Dolino je že pokrivala tema, le I Cadini so moleli iznad nje. V koči smo dobili ona dva Avstrijca, ki sta srečno opravila turo. Vesela, da sta zdrava prispela nazaj, sta dala za pijačo. Tako smo lep dan zaključili s prijetnim večerom.

Naslednjega dne je bil Silvester 1950. Zvečer smo pripravili skromno gorsko zabavo. Bilo nas je deset. Štirje Avstrijci, dva Nemca, en Belgijec (oskrbnik) in trije Jugoslovani. Zbrali smo vse, kar je še ostalo v nahrbtnikih in dali na mizo. Kar je manjkalo, je dodal oskrbnik. Opolnoči pa smo s prižganimi bakljami drveli s smučmi okoli kočice. Tudi v dolini je zaživel v ognju in svetlobi, od Auranza do Misurine. Nepozabno doživetje!

Drugi dan je prišel dan slovesa. Tudi vreme, ki je bilo vseskozi odlično, je kazalo drugače. Nad Sorrapisom so se v gostih slojih pomikali cirusi. Čez Misurino in Toblaško polje smo se vrnili nazaj v Lienz in dalje na Koroško. Toda še en vzpon smo hoteli napraviti

v tujini in to na goro Osojščico pod Osojskim jezerom. Hoteli smo še videti naš zasneženi Korotan in zasnežene Julijske in Savinjske vršace. Z žičnico smo hitro dosegli širna smučišča Osojščice. Toda vreme se je skisalo in opazovali smo lahko le megleno simfonijo nad Korotanom. Zvečer je začelo snežiti, nakar smo se vrnili nemudoma v dolino. Hrane in denarja je že vidno primanjkovalo, zato smo v Beljaku kar na postaji počakali na prvi vlak in se čez Področje vrnili v domovino.

Dr. ing. Francè Avčín:

PRESTAVLJIVE IN DELJIVE DEREZE »UNIVERSAL«

Sistem Avčín. Iznajdba FLRJ, št. 24

Spodaj opisane planinske dereze so domače izdelave in so domač izum. Vrste izumov in izumiteljev so kaj različne. V glavnem bi lahko raziskovali naslednje štiri glavne kategorije:

Prvi bi bili izumi, vnaprej preračunani na čim večji gospodarski efekt v korist iznajditelju. Ljudje ostrega očesa sistematično iščejo in opazijo večje ali manjše pomanjkljivosti v materialnem življenju slehernika in jih spretno izkoristijo s preprosto, v posameznostih često žensko iznajdbo, ki pa v tehničnem pogledu po navadi ne prinaša kakih novih principov. Predmet iznajdbe mora biti vsakomur čimbolj »potreben«, biti mora senzacionalen, toda v izdelavi preprost in zato cenen, tako da je dostopen vsakomur. Bučna reklama poskrbi za publikacijo. Take stvari prinašajo izredne gmotne uspehe, saj so bile v ta edini namen napravljene. Primer: žiletka, žična sponka za akte, coca-cola ipd. Tovrstni izumitelji so po navadi tudi enako bistri finančni talenti, ki hitro obogaté, zlasti če razpolagajo z lastnim začetnim kapitalom, tako da ves dobiček lahko požanjejo osebno. Tako pridobitnost je za svojo obrt lepo označil pokojni ljubljanski velepekar-nar Jean Schrey, dobro poznana prikazen iz predvojne avstrijske Ljubljane. Dejal je: »Bei jeder Semmel habe ich zwar einen Groschen Verlust, aber die Menge macht's!«

Drugi so izumi, ki predstavljajo ne le novost, temveč resnično tehnično izboljšavo na kakem več ali manj omejenem področju človekovega delovanja. Predmet izuma je lahko ženski, vendar se da s starimi izvedbami, v kolikor obstajajo, vseeno prebiti. In ker je navada železna srajca, nezaupanje, pa tudi tehnična indolence večini ljudi še prirojena, rabijo taki izumi dokaj časa, preden prodro. Glede na to in ker je področje uporabe izuma dokaj omejeno,

